

УДК:631.164.23(477)

Данкевич В. Є., к. е. н., асистент кафедри менеджменту ЗЕД
Житомирський національний агроекологічний університет

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У США

Досліджено сучасні тенденції, які впливають на ефективність використання сільськогосподарських земель. Виявлено, що в умовах глобальних змін активно розпочалося дослідження потенціальної можливості використання земельних ресурсів, що обумовлено рядом причин: бурхливим промисловим і сільськогосподарським розвитком багатьох країн; ростом населення; нерівномірним економічним розвитком регіонів; проблемами продовольства у країнах, що розвиваються. Досліджено специфіку використання сільськогосподарських земель у США, виявлено основні тенденції землекористування.

Ключові слова: сільськогосподарські землі, США, аграрні підприємства, земельні ресурси, ефективність, глобалізація.

DANKEVYCH V.Y.

SPECIFICS OF THE USE OF AGRICULTURE LANDS IN THE USA

It researches contemporary tendencies affecting the efficiency of the use of agriculture lands. It determined that an active research of potential possibility of the use of land resources has begun under global changes, caused by a range of reasons: rapid industrial and agricultural development of a number of countries; population growth; uneven economic development of regions; provisional issues in developing countries. It researched specifics of the use of agricultural land in the USA, detected main tendencies of land use.

Key words: agricultural lands, the USA, agrarian companies, land resources, efficiency, globalization.

ДАНКЕВИЧ В. Е.

СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЗЕМЕЛЬ В США

Исследованы современные тенденции, которые влияют на эффективность использования сельскохозяйственных земель. Обнаружено, что в условиях глобальных изменений активно началось исследование потенциальной возможности использования земельных ресурсов, что обусловлено рядом причин: бурным промышленным и сельскохозяйственным развитием многих стран; ростом населения; неравномерным экономическим развитием регионов; проблемами продовольствия в развивающихся странах. Исследована специфика использования сельскохозяйственных земель в США, выявлены основные тенденции землепользования.

Ключевые слова: сельскохозяйственные земли, США, аграрные предприятия, земельные ресурсы, эффективность, глобализация.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.. Важливою проблемою реформування аграрного сектора економіки у світі є формування такої моделі земельних відносин, яка відповідала б інтересам суспільства у забезпеченні продовольством, сприяла б відтворенню потенціалу сільських територій. Розвиток глобалізаційних процесів потребує обґрунтування нових підходів до організації використання сільськогосподарських угідь. Докорінна перебудова земельних відносин на селі, формування їх розвитку у відповідності зі світовими стандартами спонукає до створення адекватної системи форм власності, здатної гармонізувати інтереси суб'єктів господарювання та держави, забезпечити умови для нарощування виробництва продуктів харчування [3].

В умовах глобальних змін активно розпочалося дослідження потенціальної можливості використання земельних ресурсів світу, що обумовлено бурхливим

промисловим і сільськогосподарським розвитком багатьох країн, ростом населення, нерівномірним економічним розвитком регіонів [6]. Згідно розрахунків FAO до 2020 р. площа світових сільськогосподарських угідь скоротиться на 100–150 млн га найбільш родючих земель, оскільки високий рівень їхніх втрат для потреб будівництва спостерігається у тих регіонах, які мають цінні та інтенсивно використовувані землі [2]. У світі постійно збільшується попит на продукти харчування, що зумовлено не тільки збільшенням чисельності населення, але і розвитком економіки різних країн і, відповідно, ростом доходів населення [9]. Сучасні тенденції розвитку земельних відносин розглянемо на прикладі США.

Завдяки сприятливому природному середовищу та ефективному використанню земельних ресурсів, США повністю забезпечує власні потреби і є найбільшим у світі експортером сільськогосподарської продукції. Для потреб аграрного сектора у країні використовується понад 190 млн га орних земель і 220 млн га пасовищ, близько 20 млн га земель зрошується. Американське сільське господарство інтенсивне: у середньому врожайність пшениці становить 46 ц/га, кукурудзи – 75 ц/га, надой молока – 7000 кг на одну корову. Головною перевагою сільського господарства США є його висока продуктивність. За вартістю продукції, виробленої на одного зайнятого, з США можуть конкурувати лише Канада, Австралія та Нова Зеландія [7].

Висока продуктивність праці у сільському господарстві країни досягається: спеціалізацією ферм і територій; всебічною механізацією виробництва; ефективною організацією праці і наявністю сучасної інфраструктури (транспортне, паливно-енергетичне і комунікаційне забезпечення, розгалужена мережа сільськогосподарських коледжів, агрометеостанцій, дослідних установ, консультаційних пунктів тощо). Ефективність сільського господарства передусім визначається методами використання земельних ресурсів. Досвід США цікавий для дослідження та впровадження у практику господарювання інших країн.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні і практичні аспекти збереження, відтворення та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення висвітлено у наукових працях: Д.С. Добряка, Л.Я. Новаковського, В.М. Трегобчука, А.М. Третяка, М.М. Федорова та інших. Науковці розглядають земельні ресурси як одну із складових ресурсного потенціалу, що забезпечує функціонування аграрних підприємств. Однак постійні зміни, які відбуваються у світі, і, зокрема, в сільському господарстві, вимагають поглиблених досліджень ефективності використання земель сільськогосподарського призначення та вивчення передового досвіду землекористування.

Цілі статті. Метою статті є дослідження специфіки використання сільськогосподарських земель у США.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Агробізнес в США включає: виробництво сільськогосподарської продукції; її переробку, зберігання, перевезення і збут, а також виробництво сільськогосподарської техніки, мінеральних добрив, засобів захисту рослин та матеріально-технічного забезпечення. Внутрішні зв'язки агробізнесу набагато складніші, ніж простий розподіл функцій з виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. У США фінансовий капітал виступає організатором сільськогосподарського виробництва, надаючи йому індустріальний характер [1].

Серед особливостей розвитку сільського господарства у США можна виділити: широко розвинуту порайонну й товарну спеціалізацію фермерських господарств; виважену політику фінансування; впровадження новітніх біо та інформаційної технологій; виробництво спеціалізованих високопродуктивних машин для обробітку

сільськогосподарських культур, їхньої первинної переробки та зберігання, а також програм інтегрованого захисту рослин від шкідників, хвороб та бур'янів; прискорений процес посилення виробничих зв'язків сільськогосподарського виробництва із суміжними галузями, які обслуговують і доводять його продукцію до споживачів, створення на цій основі системи агробізнесу, в якій домінуюче місце мають фермерські кооперативні об'єднання й концерни харчової промисловості.

Такий підхід сприяв швидкому підвищенню продуктивності праці у сільському господарстві, яка зростає помітно швидше, ніж у промисловості, і значному покращенню освітньої і професійної підготовки фермерів. Одна людина, зайнята у сільськогосподарському виробництві США забезпечує необхідними продуктами харчування близько 50 осіб. За виходом продукції на одного зайнятого у сільському господарстві ця країна помітно перевищує найбільш розвинені західноєвропейські країни, однак поступається їм за врожайністю з 1 га, надоєм молока на одну корову і іншими показниками інтенсивності ведення господарства.

У земельному фонді США (без Аляски), що становить близько 770 млн га, на орні землі припадає приблизно 20 %, на луки і пасовища – більше 50 % і на ліси, не використовувані для випасу худоби – 15 %. У східній, більш вологій частині країни у земельному фонді переважають оброблювані землі і ліси, а на посушливому Заході – пасовища [1].

Землеробство у США орієнтоване головним чином на виробництво кормів. У молочному поясі дуже велику роль відіграють сінокоси та пасовища, місцями вони займають більше 75 % фермерських земель. Прохолодний клімат і малородючі ґрунти тут не сприяють вирощуванню зернових та просапних культур, трави дають високі врожаї. Натомість в Каліфорнії і в багатьох південних штатах країни переважає ведення галузі рослинництва, спеціалізованого на виробництві цінних технічних і продовольчих культур: бавовнику, тютюну, фруктів, цитрусових, овочів, цукрової тростини тощо. Майже 65 % збиральної площі у США займають зернові і зернобобові культури. Збір фуражного зерна у 4 рази більший, ніж продовольчого – пшениці. Основна кормова культура є кукурудза, під нею зайнято близько 30 млн га [8].

Проведений аналіз сільськогосподарського виробництва регіону дає змогу виділити специфіку розвитку земельних відносин. Американські агропідприємства широко впроваджують у виробництво передові досягнення науки і техніки, які проявляються у новітніх засобах виробництва, інноваційних технологіях як складових елементах зональних систем ведення сільського господарства. Власне, це комплекс заходів, що дозволяє накопичувати об'єктивну інформацію, аналізувати її та приймати швидкі та ефективні рішення [7]. Широкого запровадження набуло використання комп'ютерних модулів на сільськогосподарській техніці призначених для контролю витрат пального, насіння, норм внесення добрив. Сучасні технології дозволяють вести облік всіх технічних засобів підприємства, відображати їх розташування та технічний стан, підвищувати ефективність робіт у землеробстві.

Науковий підхід з впровадженням у виробництво геоінформаційних систем допомагає оперативно і точно оцінити стан ґрунтового покриву, зменшити об'єм польових та лабораторних робіт, застосувати науково-обґрунтовані норми мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Така технологія сприяє зменшенню фінансових витрат, економить час та підвищує продуктивність вирощуваних культур. На практиці, використання сучасних технологій навігації дає відчутні результати, адже як би сумлінно водій не відміряв траєкторію під час виконання агротехнічних заходів, він допускає певну похибку.

Використання таких технологій у США дозволяє працювати в нічний час чи при поганій видимості, зменшити перекриття з 1,5 м (звичайна величина) до 30 см. На полі

площею 100 га, загальне перекриття зменшується з 7,5 до 1,5 га, що дає реальну економію засобів хімізації, пального та робочого часу. Окрім підвищення точності роботи це дозволяє механізатору більше уваги приділяти агрегату. І, нарешті, можливість працювати вночі (друга зміна) дозволяє ефективніше використовувати дорожочінну сучасну техніку, прискорити процес її амортизації та вчасно проводити усі технологічні процеси.

У багатьох підприємствах США застосовують технологію прямої сівби сільськогосподарських культур “No-Till”, яка зберігає вміст органічної речовини у ґрунті. Завдяки “No-Till” рослинні рештки на поверхні ґрунту захищають його від усіх видів ерозії, підвищують родючість. В основі технології обробітку “No-Till” лежить захист ґрунту: посів проводиться у пожнивні залишки з мінімальним порушенням структури і без механічного впливу на ґрунт. Пожнивні залишки утворюють шар мульчі, який зберігає вологу, захищає поле від сонця, водної, вітрової ерозії та бур.

Важливою тенденцією у США є розвиток органічного виробництва. Понад 9185,21 тис. га сільськогосподарських угідь є органічними. Філософія і методи органічного землеробства були започатковані у США вже понад сторіччя тому. Заінтересованість споживачів органічної продукції продовжує зростати з кожним роком. Аналіз свідчить, що майже 40 % американців споживають таку продукцію, при цьому 37 % із них вживають органічні продукти більше одного разу на день, 39 % – раз на тиждень і лише 24 % вживають такі продукти нерегулярно [5].

Разом з тим, США характеризуються наявністю великих площ сільськогосподарських угідь, зайнятих під вирощуванням трансгенних культур. Як зазначено у звіті ISAAA [1], у 2011 р. площа, яку займають трансгенні культури, у світі становила 148 млн га і збільшилася порівняно з 2009 р. на 14 млн га або на 10,4 %. Лідерами у вирощуванні генно-модифікованих культур, як і раніше, залишаються США (45 % світових посівів ГМ-культур), Бразилія (17 %) і Аргентина (15 %) (табл. 1). Основні трансгенні культури – соя (становить 81 % від усіх посівів цієї культури), бавовник (64 %), кукурудза (29 %) і ріпак (23 %).

Подальші перспективи розвитку ГМ-культур у США пов’язують з виведенням генетично-модифікованого сорту рису (“Золотий рис”), поява якого на ринку очікується у 2014 р. та першої генно-модифікованої пшениці, яка буде готова до комерціалізації в 2017 р. За прогнозами Кліва Джеймса, в період з 2011 до 2015 рр. ще десять країн застосують досвід вирощування ГМ-культур [3].

Таблиця 1

Провідні країни, які використовують сільськогосподарські угіддя для вирощування ГМ-культур, 2011 р.

Країна	Площі, млн га	Культури
США	66,8	соя, кукурудза, бавовник, ріпак
Бразилія	25,4	соя, кукурудза, бавовник
Аргентина	22,9	соя, кукурудза, бавовник
Індія	9,4	бавовник
Канада	8,8	соя, кукурудза, ріпак
Китай	3,5	бавовник
Пакистан	2,4	бавовник
Уругвай	2,2	соя, кукурудза, бавовник
Південна Африка	1,1	соя, кукурудза

Джерело: [3].

Існування глобальної проблеми голоду сприяє активізації запровадження біотехнологій виробництва генетично модифікованої сільськогосподарської продукції, що споживається на національному ринку окремих країн та реалізується на

міжнародному. У 2012 р. у світі використовувалося близько 200 млн га земельних ресурсів під вирощування генетично модифікованих культур. Комерційне виробництво модифікованої бавовни зосереджено в африканських та азійських країнах, що розвиваються, в той час як у країнах Латинської Америки вирощують генетично модифіковану сою. Незважаючи на зазначену спеціалізацію у виробництві, можна стверджувати, що вона пов'язується не стільки з потребами внутрішнього ринку даних країн, скільки обумовлюється зростанням світового попиту на неї, створюючи тим самим для країн-виробників конкурентні переваги на світовому ринку.

Висновки. Головною метою світової політики землекористування є найбільш оптимальний розподіл земель між різними галузями з метою забезпечення населення планети продуктами харчування, підвищення їх асортименту та якості. У зв'язку із світовою продовольчою кризою наразі постала нагальна потреба у збільшенні виробництва продовольчої продукції. Однак у більшості регіонів світу екстенсивні методи нарощування виробництва продуктів харчування себе уже вичерпали. Необхідним є пошук інтенсивних напрямів вирішення даних питань. Стабільне отримання достатньої кількості високоякісної, конкурентоспроможної продукції в США досягається за рахунок запровадження у виробництво сучасних біотехнологій, обмеження витрат енергії, поновлення природних ресурсів, формування стійких агроecosystem, підвищення родючості ґрунтів та ефективного землекористування.

У сучасних умовах господарювання земельні ресурси є основою виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Їх ефективне використання має ґрунтуватись на інтенсивних методах ведення господарювання. В умовах постійного зростання населення планети питання забезпечення його продуктами харчування надалі стає першочерговим. Досліджувана нами країна США, як аграрний регіон, має усі передумови для розвитку і збільшення обсягів виробництва продуктів харчування для внутрішніх потреб та формування експортного потенціалу.

Список літератури

1. Америка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Америка>
2. Комарніцька О. П. Цінові тенденції на світових ринках продовольства: виклики для України / О. П. Комарніцька // Економіка АПК. – 2012. – №10. – С. 131-135
3. Новини аграрного ринку, травень 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/noviny-agrorynku.html>
4. Пікус А. Ю. Сільське господарство України: тенденції та перспективи розвитку / А. Ю. Пікус // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №126. – С. 51-55
5. Прутська О. О. Органічне сільське господарство в США: реалії та перспективи для України / О. О. Прутська, О. В. Ходаківська // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 142-151
6. Саранчук А. О. Досвід функціонування ринку зерна на прикладі штату Айова, США / А. О. Саранчук // Агросвіт. – 2012. – №7. – С. 29-33
7. Система зернового фермерського господарства в США та Канаді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrobiznes.org.ua/node/428>
8. Статистичний щорічник ФАО “World Food and Agriculture 2012” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-publications/ess-yearbook/yearbook2012/en/>
9. FAOSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/site/377/DesktopDefault.aspx?PageID=377#ancor>
10. Structure and finance of U.S. Farms: Family farm report, 2010 Edition/EIB-66 Economic / USDA